

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра географії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи,
проф. Гаврилюк С. В. _____

_____ 2013 р.

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

РОБОЧА ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

підготовки _____ бакалавр _____

галузі знань _____ 0401 Природничі науки _____

напряму _____ 6.040104 Географія _____

Робоча програма навчальної дисципліни „Фізична географія України” для студентів за напрямом підготовки бакалавр, напряму „Географія”.

”_30_” серпня, 2013 р. – 18 с.

Розробники: к. г. н., доц. кафедри географії Нетробчук І. М.

Рецензент: Боярин М. В., кандидат географічних наук, доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри географії

протокол № 1 від 30 серпня 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Зузук Ф. В.) _____

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 1 від 11 вересня 2013 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Поручинський В. І.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ 2013 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни „Фізична географія України”, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавр галузі знань 0401 Природничі науки, спеціальності “Географія”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є просторово-часові закономірності територіальної диференціації, характер взаємозв'язків між природними компонентами, прояв сучасних фізико-географічних процесів, регіональні особливості впливу природних умов на господарську діяльність і проживання людей, а також антропогенного впливу на зміни природних умов і природних ресурсів протягом історичного часу.

Міждисциплінарні зв'язки: передбачає знання таких навчальних курсів, як геології, геоморфології, гідрології, метеорології і кліматології, ґрунтознавства, ландшафтознавства, а також основ економічних знань, газетних публікацій та інших видань.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Загальні відомості про Україну, її географічне положення та історія досліджень природи.
2. Загальний аналіз природних умов і природних ресурсів.
3. Регіональний аналіз природних умов.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	0401 – Природничі науки	Нормативна
Модулів – 4	Напрямок 6.040104	Рік підготовки – 3
Змістових модулів – 3		Семестр – 5
ІНДЗ: є		Лекції – 36 год

Загальна кількість годин – 144	Географія	Практичні – 0 год
Тижневих годин (для денної форми навчання): аудиторних – 4 самостійної роботи – 2 індивідуальної роботи – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	Лабораторні – 36 год
		Самостійна робота – 36 год
		Індивідуальна робота – 36 год
		Форма контролю: <u>іспит</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни „Фізична географія України” є вивчення природно-територіальних, природно-аквальних комплексів України та їх компонентів. Розгляд основних сучасних теоретико-методологічних положень фізико-географічного аналізу території, засвоєння теоретичних і практичних питань комплексного фізико-географічного аналізу території України, виявлення регіональних особливостей природних умов України, аналіз екологічних питань стану довкілля, виявлення структури природоохоронного фонду та раціональне використання і охорона природи.

Основними завданнями дисципліни „Фізична географія України” є: аналіз компонентної структури природного навколишнього середовища України; виявлення регіональних особливостей природних умов України; аналіз екологічних питань стану довкілля; виявлення структури природоохоронного фонду та раціональне використання і охорона природи.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати : чітко уявляти об’єкт дослідження – територія України, її географічне положення; орієнтуватися у сучасних предметних напрямках географічної науки та методах її дослідження, що апробовані для території України; обґрунтувати сучасні (новітні) теоретико-методологічні та методичні виміри вивчення природних умов і природних ресурсів України; характеризувати природні умови і природні ресурси: геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр; кліматичні умови і ресурси; моря, внутрішні води і їх

ресурси; ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ; виявляти несприятливі природні процеси; зміну основних компонентів природного середовища під впливом діяльності людини; характеризувати регіональні ландшафтні структури України.

вміти : використовувати новітні методи дослідження, зокрема а) загальнонаукові (ретроспективний, системний, структурний), б) дисциплінарні (аналіз літературних джерел, природних аналогій, картографічний, статистичний, польових фізико-географічних досліджень), в) міждисциплінарні (моделювання, математичне картографування) та ін.; аналізувати фізичну, геологічну, тектонічну, четвертинних відкладів, палеогеографічну, геоморфологічну карти та легенди до них; встановлювати закономірності: тектоніко-орографічної будови, поширення комплексів гірських порід, поширення основних типів і родовищ корисних копалин, поширення генетичних типів рельєфу; давати кліматичну характеристику окремого району чи населеного пункту; оцінювати забезпеченість водними ресурсами різних регіонів України; визначати зональні типи ґрунтів, рослинності, біотопів для різних регіонів України; виявляти сучасні фізико-географічні процеси, з'ясувати причини їх прояву; виділяти регіони, що зазнали найбільших змін під впливом господарської діяльності; аналізувати просторову ландшафтну структуру та геоекологічну ситуацію в Україні; працювати зі статистичними матеріалами та довідниками: будувати графіки і діаграми.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години / 4 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО УКРАЇНУ, ЇЇ ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ТА ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИРОДИ

Тема 1. Географія як наука, об'єкт, предмет і методи досліджень.

Географія України в системі географічних наук. Походження назви "України". Джерела географічних знань при вивченні території України.

Тема 2. Загальні відомості про територію і кордони України, її фізико-географічне положення. Географічне положення України, її кордони. Роль і місце України серед сусідніх держав Східної Європи.

Тема 3. Методичні аспекти дослідження природних умов і природних ресурсів України. Фізико-географічні дослідження на території України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИРОДНИХ УМОВ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Тема 4. Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр. Орографія і гіпсометрія. Геологічна будова. Основні етапи до четвертинної геологічної історії. Палеогеографія четвертинного періоду. Основні тектонічні структури: Український щит, Дніпровсько-Донецька западина, Донецька складчаста область, Волино-Подільська плита, Галицько-Волинська западина, Причорноморська западина, Південно-західні відроги Воронезького кристалічного масиву, гірська споруда Українських Карпат, Кримський мегантиклінорій. Приуроченість корисних копалин (паливних, металевих та неметалевих) до основних структур.

Геоморфологічна будова: морфоструктури та морфоскульптури. Геоморфологічне районування.

Тема 5. Кліматичні умови і ресурси. Кліматотвірні чинники. Розподіл метеорологічних елементів. Сезонність погодних умов. Неприятливі кліматичні явища і процеси. Кліматичні ресурси та районування. Агрокліматичні зони України.

Несприятливі природні процеси і шляхи боротьби з ними.

Тема 6. Моря, внутрішні води та їх ресурси. Чорне і Азовське моря. Поверхневі та підземні води. Річки й озера. Їх особливості. Грунтові та підземні води. Транзитний стік. Водні ресурси і водний баланс. Ефективне використання та охорона прісних вод. Між басейнове переміщення прісних вод. Гідрологічне районування. Чорне й Азовське море. Площа, глибини та температура води. Ресурси морів. Екологічні проблеми Чорного й Азовського морів.

Тема 7,8. Грунтовий, рослинний покрив і тваринний світ.

Грунти України. Історія ґрунтових досліджень в Україні. Умови ґрунтоутворення та розподілу ґрунтів на території України. Чинники ґрунтоутворення. Закономірності розподілу ґрунтів. Принципи класифікації та номенклатура ґрунтів України. Агроґрунтове районування України та його місце в ґрунтово-географічному районуванні. Питання охорони ґрунтового покриву України.

Рослинний покрив. Історія формування рослинного покриву. Рослинні зони: зона мішаних широколистяних лісів; лісостепова зона; степова зона; зона середземноморських широколистяних лісів. Ресурси флори. Господарське використання та зміна рослинного покриву. Рідкісні, реліктової та ендемічні види рослинного покриву України.

Тваринний світ. Історія дослідження тваринного світу України. Основні види тваринного світу. Зоогеографічне районування. Господарське значення. Види тваринного світу, що занесені до Червної книги України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИРОДНИХ УМОВ

Тема 9. Ландшафти і фізико-географічне районування. Зміни ландшафтів за історичний час. Ландшафти України, їх типологія і класифікація. Принципи і методи фізико-географічного районування. Обґрунтування схеми фізико-географічного районування. Аналіз існуючих схем фізико-географічного районування.

Тема 10-15. Регіональні ландшафтні структури. Рівнинні ландшафтні структури: зона мішаних хвойно-широколистяних лісів, зона широколистяних лісів, лісостепова та степова зона (північно степова, середньо степова та сухо степова).

Тема 16-18. Гірські ландшафтні структури: Українські Карпати, Кримські гори та їх фізико-географічні області.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	у тому числі			
	Лекції	Лабораторні заняття	робота Самостійна	робота Індивідуальна
Змістовий модуль 1. Загальні відомості про Україну, її географічне положення та історія досліджень природи				
<i>Тема 1.</i> Географія як наука, об'єкт, предмет і методи досліджень.	2	2	6	2
<i>Тема 2.</i> Загальні відомості про територію і кордони України, її фізико-географічне положення.	2	-	2	2
<i>Тема 3.</i> Методичні аспекти дослідження природних умов і природних ресурсів України.	2	-	2	2
Разом за змістовим модулем 1	6	2	10	6
Змістовий модуль 2. Загальний аналіз природних умов і природних ресурсів				
<i>Тема 4.</i> Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр	4	4	2	4
<i>Тема 5.</i> Кліматичні умови і ресурси	2	2	-	2
<i>Тема 6.</i> Моря, внутрішні води і їх ресурси	4	6	10	4
<i>Тема 7,8.</i> Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ	4	6	2	4
Разом за змістовим модулем 2	14	18	14	14

Змістовий модуль 3. Регіональний аналіз природних умов				
Тема 8. Ландшафти і фізико-географічне районування	2	2	4	2
Тема 10-15. Рівнинні ландшафтні структури	10	10	4	7
Тема 16-18. Гірські ландшафтні структури	4	4	4	7
Разом за змістовим модулем 2	16	16	12	16
Усього годин	36	36	36	36

5. Темі лабораторних занять

№	Тема	К-ть годин
1.	Географічне положення України	2
2.	Геологічна будова і корисні копалини України	4
3.	Геоморфологічна будова і геоморфологічне районування України	2
4.	Кліматичні умови і ресурси	2
5.	Поверхневі води України	2
6.	Підземні води України	2
7.	Ґрунтовий покрив України	2
8.	Рослинний покрив України	2
9.	Тваринний світ України	2
10.	Несприятливі фізико-географічні процеси і явища	2
11.	Ландшафти і фізико-географічне районування України	2
12.	Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів	2
13.	Зона широколистяних лісів	2
14.	Лісостепова зона	2
15.	Степова зона	2
16.	Українські Карпати	2
17.	Кримські гори	2
Разом		36

6. Самостійна робота – 36 год

Для успішного вивчення курсу “Фізична географія України” студентам географічного факультету напряму підготовки “Географія” необхідно оволодіти географічною номенклатурою, яка включає в себе назви елементів берегової лінії, орографічні, гідрографічні елементи, родовища корисних копалин.

Виконання поставлених завдань дасть змогу студентам краще усвідомити лекційний матеріал, сформувані цілісне уявлення про взаємопроникнення і взаємодію природних компонентів природно-територіальних й природно-аквальних комплексів України.

Опрацювання номенклатури з курсу Фізична географія України ставить на меті розвинути навички вільного орієнтування на загально-географічній карті просторового розташування основних орографічних, гідрографічних елементів та елементів берегової лінії території України.

В пошуках номенклатури студенти можуть користуватися різними картами атласів України.

Завдання

1. На контурні карти України робочого зошита нанесіть цифрами основні елементи берегової лінії, орографічні, гідрографічні елементи території України, користуючись картами атласу України.

2. Набути навичок вільного орієнтування на загальногеографічній карті, вміти показати на ній основні географічні об'єкти.

3. Нанесіть на контурні карти України робочого зошита головні родовища корисних копалин України відповідними умовними позначеннями (згідно з існуючими позначеннями на карті атласу).

4. Користуючись картою атласу, на контурну карту України робочого зошита нанесіть межі таксономічних одиниць фізико-географічного районування. Підпишіть їх цифрами.

7. Індивідуальні заняття

Кожному студенту необхідно виконати індивідуально-дослідне завдання – написати реферат за обраною темою. Реферат передбачає виклад матеріалу з теми в обсязі 10-15 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), зміст, вступ, основна частина викладу даної проблеми, висновки, список використаних джерел.

№	Тема тика рефератів	К-ть годин
---	---------------------	------------

1.	Географічні дослідження України	6
2.	Особливості та своєрідність поширення на території України: а) типів ґрунтів; б) типів рослинних угруповань; в) фауністичних комплексів рівнинної частини Українських Карпат, Кримських гір, водойм Дніпровського каскаду, Чорного і Азовського морів.	8
3.	3.1. Палеогеографічний аналіз території України та окремих її регіонів. 3.2. Трансформація ландшафтів України за історичний період. 3.3. Теоретичні та прикладні аспекти класифікації ландшафтів та ландшафтного картографування. 3.4. Сучасні принципи та методи фізико-географічного картографування в історичній ретроспективі. 3.5. Оцінка сучасного стану проблем фізико-географічного (ландшафтно-географічного) районування України. 3.6. Ландшафтна структура регіонів різних територіальних рівнів у науково-пізнавальному, господарському й освітньому аспектах.	22
Разом		36

8. Методи та засоби навчання

У навчальному процесі застосовуються лекції з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН, лабораторні заняття, самостійна та індивідуальна роботи.

Серед методик та форм навчання даного курсу слід визначити такі *методики викладання*: методика проблемного навчання та евристичне навчання; *форми навчання*: аналітичні і проблемні лекції та дискусії, головна мета яких полягає розвитку у студентів логічного та самостійного осмислення додаткового матеріалу, який стосується сучасних процесів розвитку світової економіки; *методики навчання*: кейс-метод, презентації, міні-проекти, які готують студенти самостійно та презентують для присутніх.

Лабораторні заняття плануються для кожної теми дисципліни і включають такі напрями роботи: підготовку до лабораторних занять за вказаним планом; виконання контрольних завдань; виконання завдань дослідницького характеру; критичний огляд наукових публікацій за обраною проблематикою; тренінги; рольові та ділові ігри; презентація результатів дослідження на задану тематику, у т. ч. виступ на конференціях.

Види і форми контролю: поточний, проміжний (тестові контрольні роботи) і підсумковий контроль.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання- іспит

Питання для підсумкового контролю

1. Об'єкт, предмет і методи досліджень фізичної географії
2. Географічне положення України
3. Дослідження природних умов і природних ресурсів
4. Орографія і гіпсометрія
5. Геологічна будова
6. Докембрійська Східноєвропейська платформа
7. Герцинська Скіфська платформа
8. Кіммерійські й альпійські складчасті структури
9. Основні етапи дочетвертинної геологічної історії
10. Палеогеографія антропогену. Неотектоніка.
11. Характеристика раннього плейстоцену
12. Середній плейстоцен
13. Пізній плейстоцен
14. Голоценовий період.
15. Стадії розвитку голоценових ландшафтів
16. Геоморфологічна будова
17. Геоморфологічні рівні
18. Геоморфологічне районування
19. Корисні копалини та їх класифікація
20. Паливні корисні копалини, основні родовища
21. Рудні корисні копалини та їх родовища
22. Руди та їх родовища інших металів
23. Неметалічні корисні копалини
24. Кліматотвірні чинники. Радіаційні чинники клімату
25. Циркуляційні чинники клімату
26. Земна поверхня як кліматотвірний чинник
27. Температура повітря
28. Режим зволоження. Опади.
29. Вітровий режим
30. Стихійні погодні явища
31. Сезонність погодних умов
32. Кліматичні ресурси
33. Кліматичне районування
34. Фізико-географічна характеристика Чорного моря
35. Фізико-географічна характеристика Азовського моря
36. Поверхневі води. Характеристика річок
37. Еколого-географічна характеристика Дніпра
38. Еколого-географічна характеристика Південного Бугу
39. Еколого-географічна характеристика Дністра
40. Еколого-географічна характеристика Прип'яті і Десни
41. Еколого-географічна характеристика Дунаю
42. Еколого-географічна характеристика Сіверського Донця
43. Озера і озера-лимани
44. Водосховища
45. Водойми-охолоджувачі, ставки.
46. Канали
47. Болота
48. Підземні води. Гідрогеологічне районування.
49. Мінеральні води
50. Водні ресурси і водний баланс
51. Гідрологічне районування

52. Ґрунтоутворюючі чинники
53. Ґрунти рівнинної частини
54. Ґрунти Українських Карпат і Кримських гір
55. Ґрунтово-географічне районування
56. Рослинний покрив. Ліси.
57. Типи лісів: борові ліси, субори, рамені, бучини, діброви, груди, вільшняки, березняки.
58. Степова рослинність
59. Луки
60. Болотна рослинність. Плавні.
61. Рослинні ресурси. Геоботанічне районування.
62. Тваринний світ фізико-географічних зон
63. Ресурси тваринного світу. Зоогеографічне районування
64. Чинники розвитку фізико-географічних процесів.
65. Неприятливі природні процеси України
66. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом діяльності людини
67. Зміни ландшафтів за історичний час
68. Ландшафти України, їх типологія і класифікація
69. Характеристика природних ландшафтів (мішанолісові, широколистянолісові, лісостепові, лучно-степові, степові, сухо степові).
70. Антропогенні ландшафти (меліоровані, агроландшафти, селітебні, промислові, лісогосподарські, гідротехнічні).
71. Принципи і методи фізико-географічного районування.
72. Характеристика основних таксономічних одиниць фізико-географічного районування.
73. Фізико-географічна характеристика зони мішаних хвойно-широколистяних лісів
74. Поліський край: Волинське Полісся.
75. Житомирське Полісся
76. Київське Полісся
77. Чернігівське Полісся
78. Новгород-Сіверське Полісся
79. ФГХ зони широколистяних лісів
80. Західноукраїнський край: Волинське Опілля
81. Мале Полісся
82. Розточчя і Опілля
83. Західно-Подільська височинна область
84. Північно-Подільська височинна область
85. Прут-Дністровська височинна область
86. ФГХ лісостепової зони
87. Дністровсько-Дніпровський лісостеповий край: Північно-Західна і Північно-Східна Придніпровські області
88. Київська височинна область
89. Придністровсько-Східно-Подільська височинна область
90. Середньо бузька височинна область
91. Центральна придніпровська височинна область
92. Південно-Подільський лісостеп
93. Південно-Придніпровський височинний лісостеп
94. Лівобережно-Дніпровський лісостеповий край: Північно-Дніпровська терасова низовинна область
95. Південно-Дніпровська терасова низовинна область
96. Північно-Полтавський рівний лісостеп

97. Південно-Полтавський рівнинний лісостеп
98. Східно-Український лісостеповий край: Сумський височинний лісостеп
99. Харківський височинний лісостеп
100. ФГХ степової зони
101. Північно степова підзона: Дністровсько-Дніпровський північно-степовий край: Південно-Молдавська схилова-височинна область, Південно-Подільська схилова-височинна область, Південно – Придніровська схилово-височинна область
102. Лівобережно-Дніпровсько-Приазовсько північно-степовий край: Орільсько-Самарська низовинна область Кінсько-Ялинська низовинна область, Приазовська височинна та низовинна область.
103. Донецький північно степовий край: Західно-Донецька схилово-височинна область, Донецька височинна область
104. Задонецько-Донський північностеповий край: Старобільська схилово-височинна область
105. Середньостепова підзона : Причорноморський середньо степовий край: За дністровський низовинний степ.
106. Дністровсько-Бузький низовинний степ, Бузько-Дніпровський низовинний степ.
107. Дніпровсько-Молочанський низовинний степ, Західно-Приазовський схилово-височинний степ.
108. Південностепова (сухостепова) підзона: Причорноморсько-Приазовський сухостеповий край: Нижньобузько-Дніпровський низовинний степ
109. Нижньодніпровський терасово-дельтовий степ
110. Присивасько-Приазовський низовинний степ
111. Кримський степовий край: Північно-Кримський низовинний сухий степ
112. Центральнокримський рівнинний степ, Тарханкутський височинний степ, Керченський пасмово-горбистий степ.
113. ФГХ Карпатської гірської ландшафтної країни
114. Карпатсько-Український гірсько-лісовий край: Передкарпаття, Зовнішні Карпати
115. Вододільно-Верховинські Карпати, Полонинсько-Чорногірські Карпати
116. Рахівсько-Чивчинські Карпати, Вулканічні Карпати, Закарпатська низовина.
117. ФГХ Кримського гірсько-лісового краю.
118. Передгірний лісостеп
119. Головне гірсько-лучно-лісове пасмо
120. Кримське південнобережне субсередземномор'я

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі методи оцінювання:

- 1) поточний контроль (поточне опитування на лекціях, лабораторних заняттях);
- 2) періодичний контроль або проміжний контроль в кінці змістового модуля (модульна контрольна робота у вигляді тестових завдань);
- 3) оцінювання виконання ІНДЗ;
- 4) оцінювання знань географічної номенклатури;

5) підсумковий контроль (проводиться в кінці вивчення курсу у формі іспиту).

Засоби діагностики успішності навчання: мультимедійна презентація, таблиці, схеми, атласи.

11. Розподіл балів та критерії оцінювання

Оцінювання знань студентів з “Фізичної географії України” здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК) і підсумкового контролю знань (іспиту).

Об'єктом оцінювання знань студентом є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на іспиті.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та освоєння певного матеріалу, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лабораторних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на лабораторних заняттях, перевірки результатів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом.

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

систематичність та активність роботи на лабораторних заняттях;
виконання завдань для самостійного опрацювання;

- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;
- виконання модульних (контрольних) завдань.

При контролі систематичності та активності роботи на практичних завданнях оцінці підлягає: рівень знань, продемонстрованих у відповідях і виступах на лабораторних заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на лабораторні заняття; експрес контролю тощо.

При контролі виконання завдань для самостійного опрацювання та індивідуального навчально-дослідного завдання оцінці підлягає: самостійне опрацювання тем загалом і окремих питань; проведення розрахунків; написання рефератів тощо.

При виконанні модульних (контрольних) завдань оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули студенти після опанування певного модулю. Модульний контроль може проводитися у формі тестів, відповідей на теоретичні питання або розв'язування практичних завдань під час проведення контрольних робіт, виконання індивідуальних завдань тощо.

Оцінювання лабораторних робіт кожного змістовного модуля здійснюється за 5-тибальною шкалою. Максимальна кількість балів за 18 лабораторних робіт становить 90. Для переведення цих балів у шкалу ECTS використовуємо перевідний коефіцієнт 0,2 ($90 \times 0,2 = 18$ балів).

Усні відповіді оцінюються за такими критеріями:

1-2 бали – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

3 бали – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

4 бали – відповідь логічна, чітка, структурована; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

5 балів – відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Оцінка індивідуального завдання складає 10 балів за шкалою ECTS. З них 3 бали відводиться на оцінку за дотримання вимог до оформлення роботи (1 бал – задовільно, 2 бали - добре, 3 бали – відмінно); 1 бал відводиться за вчасну здачу роботи (1 бал – робота здана вчасно у передбачений термін, 0 – балів – робота нездана у передбачений термін); 6 балів – на оцінку змісту роботи та рівня знань студента при її захисті.

Оцінка за виконання самостійної роботи (12 балів) – оцінка рівня знань, здобутих студентом при опрацюванні завдань, уміщених в робочому зошиті географічної номенклатури з курсу «Фізична географія України», винесених на самостійне опрацювання.

Результати модульного контролю:

- оцінка за виконання контрольної роботи (тести) змістовного модуля 1;
- оцінка за виконання контрольної роботи (тести) змістовного модуля 2.
- оцінка за виконання контрольної роботи (тести) змістовного модуля 3.

Підсумкова оцінка складається з поточної модульної оцінки (максимум – 40 балів) і контрольної модульної оцінки (максимум – 60 балів). Якщо у підсумку виконання всіх видів навчальної роботи (лабораторних робіт, індивідуальної та самостійної роботи, модульних контрольних робіт) з даної дисципліни студент набирає більше 75 балів, то, за письмовою згодою студента, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з навчальної дисципліни. У випадку незадовільної поточної семестрової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає іспит. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Екзаменаційна оцінка визначається в балах (від 0 до 60) за результатами виконання

екзаменаційних завдань.

Поточний контроль – 40 балів					Модульний контроль 4 60 балів		
Модуль 1			Модуль 2	Модуль 3	МКР 1	МКР 2	МКР 3
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	Індивідуаль на робота	Самостійна робота			
1	9	8	10	12	20	20	20

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 – 81	C		
67 -74	D		
60 – 66	E	Задовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)
1 – 59	Fx	Незадовільно	

12. Методичне забезпечення

1. Загальногеографічний атлас України [Карті] / ред. І. Руденко, Л. Марченко. – К. : Держ. наук.-вироб. п-во “Картографія”, 2004. – С. 6 ; 8–9. – Масштаб до кожної карти.

2. Заставний Ф. Д. Географія України : навч. посіб. для студ. внз / Ф. Д. Заставний. У 2-х кн. – Л. : Світ, 1994. – 472 с.

4. Комплексний атлас України [Карті] / відп. ред. Л. М. Веклич ; Держ. ком. з природ рес. України, Держ. наук.-вироб. п-во “Картографія”. – К. : Картографія, 2005. – С. 8 ; 14–15.

5. Маринич О. М. Фізична географія України : підручник / О. М. Маринич, П. Г. Шищенко. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2006. – С. 12–16.

6. Нетробчук І. М. Фізична географія України: мет. розр. лабораторних робіт для студ. геогр. ф-ту / І. М. Нетробчук. – Луцьк: Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. – 100 с.

7. Україна: навчальний атлас [Карті] / [редкол. : В. М. Бабіченко та ін.] ; гол. ред. Ф. В. Зузук ; ГУГКіК. – К. : Наук.-вироб. п-во “Картографія”, 1998. – С. 8 ; 10–11. – Масштаб до кожної карти.

13. Список джерел

1. Географічна енциклопедія України. В 3 т. / редкол. : О. М. Маринич (відповід. ред.) [та ін.]. – К. : Укр. рад. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1989-1993.

2. Географія в інформаційному суспільстві : зб. наук. пр. У 4-х т. / Укр. географ. т-во; редкол. : П. Г. Шищенко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : ВГЛ Обрії, 2008.

3. Геоморфологія в Україні: новітні напрямки і завдання. – К.: [б.в.], 1999. – 188 с.

4. Заставний Ф. Д. Географія України : навч. посіб. для студ. внз / Ф. Д. Заставний. У 2-х кн. – Л. : Світ, 1994. – 472 с.
5. Маринич О. М. Фізична географія України : підручник / О. М. Маринич, П. Г. Шищенко. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 479 с.
6. Природа Украинской ССР. Геология и полезные ископаемые: монография / Е. Ф. Шнюков, А. В. Чекунов, О. С. Вялов. – Киев: Наук. думка, 1986. – 184 с.
7. Природа Украинской ССР. Климат : монография / В. Н. Бабиченко, М. Б. Барабаш, К. Т. Логвинов [и др.]; за ред. К. Т. Логвинов, М. И. Щербань. – Киев: Наук. думка, 1984. – 232 с.
8. Природа Украинской ССР. Моря и внутренние воды: монография / В. Н. Грезе, Г. Г. Поликарпов, В. Д. Романенко [и др.]; за ред. В. Д. Романенко; АН УССР. – Киев: Наукова думка, 1987. – 224 с.
9. Природа Украинской ССР. Почвы / Н. Б. Вернандер, И. Н. Гоголев, Д. И. Ковалишин [и др.]; отв. ред. тома П. Б. Вернандер, Д. А. Тютюнников; АН УССР. – Киев: Наук. думка, 1986. – 214 с.
10. Природа Украинской ССР. Животный мир / - К. : Наук. думка, 1985. – 240 с.
11. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Т. Л. Андриенко, О. Б. Блюм, С. П. Вассер [и др.]; отв. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко; АН УССР. – К. : Наук. думка, 1985. – 206 с.
12. Природа Украинской ССР. Ландшафты : монография / А. М. Маринич, В. М. Пашенко, П. Г. Шищенко; за ред. А. М. Маринича; АН УССР. – Киев: Наук. думка, 1985. – 224 с.
13. Сучасна динаміка рельєфу України / за ред. В. П. Палієнко. – К. : Наук. думка, 2005. – 266 с.
14. Українське Полісся: вчора, сьогодні, завтра : зб. наук. пр./ М-во освіти і науки України [та ін.] – Луцьк : Надстир'я, 1998. - 217 с.
15. Физико-географическое районирование Украинской ССР [Текст]: колл. моногр / под ред. А. М. Маринича. – К. : Изд-во КГУ, 1968. – 684 с.
16. Цись П. М. Геоморфологія УРСР : навч. посіб. / П. М. Цись. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1962. – 224 с.
17. Червона книга України. Вони чекають на нашу допомогу! : наук.-попул. вид. / упоряд. О. Ю. Шапаренко, С. О. Шапаренко. – Харків: Торсінг, 2002. – 336 с.
18. Швєбс Г. І. Каталог річок і водойм України : навч.-довідк. посіб. / Г. І. Швєбс, М. І. Ігошин; за ред. Є. Д. Гопченка; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2003. – 392 с.